

J. N. J.

DISSERTATIO ACADEMICA

DE

M E R I T I S
VETERUM
LEGISLATORUM,

QUAM

Consens. Ampliss. Facult. Phil. in Reg. Academ. Aboënsi,

PRÆSIDE

M_{AG}, JOHANN E
BILMARK,

HIST. & PHIL. PRACT. PROF. REG. & ORD.

Publicæ censuræ submittit

ERICUS LYBECKER,

LIBER BARO.

In Audit. Maj. d. XV. Maji Anni MDCCCLXVI.

H. A. M. C.

ABOÆ, impressit JOH. CHRIST. FRENCKELL,

S:Æ R:Æ M:TIS
SUMMÆ FIDEI VIRO,
ILLUSTRISSIMO ATQUE EXCELLENTISSIMO
HEROI ac LIBERO BARONI,

D:NO SAMUEL
ÅKERHIELM,

Regis Regnique Svio-Gothici SENATORI,

Nec non
SUPREMO AULÆ MARESCHALLO,

A VO MATERNO GRATIOSISSIMO.

*Sicut Solem densæ non raro intercipiunt nebulæ, adeo
ut calorem & splendorem ejus aliquamdiu desidera-
re cogantur mortales, qui tamen interea vigoris in-
siti nullam jacturam facit, sed circa vesperam saltem ex-
dis-*

disruptis nubibus emicat & solito fulgidius splendet; ita
Heroibus quoque interdum contingit, ut summorum me-
ritorum jabar invidiae tempestates occultent, quorum ta-
men eximiis virtutibus justum statuit pretium senior ætas;
probe animadvertis, cives præclaris illorum operis si-
ne suo dispendio carere nequaquam posse. Hujus veritatis
exempla plurima nobis sistunt Historia atque experien-
tia, sed nescio, an ullum luculentius, quam quod me-
moria rerum gestarum TUARUM, Illustrissime HEROS,
nobis suppeditet. Ad honorum culmen lenti & gravi-
bus adscendiisti passibus, & in illo tanta prudentia, in-
tegritate atque constantia TE gessisti, ut provinciam
TUAM eximum in modum semper exornaveris. Tempori
tamen & fortunæ, ut varia est mortalium conditio, erat
redendum; & cum studium TUUM in promovendis Pa-
trice commodis singuli non ferrent, placida TE involvisti vir-
tute, TE ista mutatione non læsum, sed adjutum graviter
existimans. Rediit interim ultius rerum nostrarum status,
tantasque virtutes rure languescere ægre tulerunt Cel-
lissimi Regni Svio-Gothici ORDINES, quamobrem am-
plissimis, quibus emines, meritis tale præmium, applau-
dentibus undique bonis, decreverunt, quale ante a ex-
perti sunt perpauci. Cum itaque in societatem publicæ
lætitiae omnes veniant, mihi proœcio deessem, nisi pri-
mam hanc, quam fortuna mibi indulxit, occasionem ar-
ripe-

riperem, publice declarandi, quam prolixa & submissa
simul veneratione Illustrissimam Excellentiam TUAM
semper sim prosecutus. Ne indignoris parvorum homi-
giis; horum enim pietas quo simplicior, eo verior est, eo
que sincerior. Pignus autem venerabundi pectoris mei
hanc jubeas esse dissertationem, ingenii mei qualem cum
que fætum, quem ut serena fronte suscipias supplex oro
atque contendō. Hanc mihi si dederis veniam, Te au-
tem daturum tenerrimus idemque gratosissimus, quo me
complectaris adfectius, adsatim spendet, ego vicissim Sum-
mum rerum omnium Moderatorēm continuis desatigabo
precibus, velit Te, Illustrissime HEROS, omni felicitatis
genere, cuius fors humana unquam capax sit, cumula-
tum quam diutissime conservare, donec Patriæ & Fa-
miliæ Illustrissimæ votis abunde satisficeris. Ad cine-
res usque permanensurus

ILLUSTRISSIMÆ EXCELENTIÆ TUÆ

devotissimus cliens
ERICUS LYBECKER.

S:Æ R:Æ M:TIS

MAXIMÆ FIDEI VIRO,
PERILLUSTRI ATQUE GENEROSISSIMO,

D:NO JOHANNI LAGERFLYCHT,

Supremi in Magno Ducatu Finlandiae Judicij
PRÆSIDI ac PRO-PRÆSIDI Gravissimo,

Nec non

Ordinis de Stella Polari EQUITI
Splendidissimo,

PATRONO MAXIMO.

In antiquorum pariter ac recentiorum meritis rite æstimandis non æquam omnes adhibent decempedam. Quidam enim nihil verum, nihil rectum aut utile censem, nisi quod prolixam sapiat canitatem; alii rursus nostri ævi studia solūmodo admirantur, quid veteres, præsertim ad civitates constituendas anxie contulerint, nullius esse momenti graviter putantes. Ipse vero tutissimum semper judicavi inter hæc extrema medium tenere; sumus enim,

enim, ut cum PLINTO loquar, ex iis, qui miramur antiquos, nec tamen temporum nostrorum studia despiciamus. Quare cum veterum Legislatorum instituta per lustrando, multa invenerim, sua laude minime defraudanda, hæc collegi, atque hoc ingenii mei tirocinium, præsentem dissertationem, TIBI, Patronę Maxime, Quem ob summum in Justitia apud nos promovenda studium, nec non amplissima alia in Patriam merita, omnes suspicimus, devotissima mente offero, cernuis orans atque obtestans, velis illam pro ea, quæ TIBI propria est, facilitate benigne suscipere.

Sera sit illa dies & a nostris utinam nepotibus numerandi, qua Patria tantum decus, Themis Fen-nica tantum columen, & nos omnes, qui Tuо Patro-cinio fruimur, tantum rerum nostrarum statorem desiderabimus. Ita ex imo pectore voveo ad urnam usque permanensurus

Perillustris atque Generosissimi
NOMINIS TUI

Humillimus cliens
ERICUS LYBECKER,



בָּרוּךְ יְהוָה
בָּרוּךְ יְהוָה

D. D.

§. I.



Quamvis plurimas, easdemque præstans-
tissimas a summo rerum omnium Crea-
tore acceperimus dotes, quibus no-
stram promovere queamus felicitatem;
ipsæ tamen culpa primorum parentum valde cor-
ruptæ fuerunt. Caligat enim adeo intellectus no-
ster, Phœbus ille microcosmi, ut verum a falso at-
que bonum a malo plene & semper discernere ne-
queamus. Voluntas etiam adeo contumacem se-
gerit, ut intellectus lumen sæpe aversetur, hujus-
que decreta arroganter detrectet. Adfectus deni-
que magnificis honorum apparentium præstigiis a-
deo nos fascinant, ut in transversum nos rapiant,
& a veræ felicitatis scopo longissime non raro abdu-
cant. Ex his fontibus oritur nimia illa ingeniorum
varietas & summa pravitas, quæ in genere nostro

A repe-

reperitur. Quis enim quæso ignorat, quam diversas sententias de una eademque re ferre soleant mortales, aut quod alter perquam appetat, hoc alter pari vehementia adspernetur. Immo idem homo sibi sæpe est dissimilis, nec eodem constanter vivit voto. Quamobrem nullum omnino deprehendit animal in genus suum adeo crudele atque homo, qui ubi violentissimis affectibus frena laxavit, jura omnia pervertere atque conculcare, nec non carissimis nuper amicis ultimam intendere perniciem non dubitat; usque adeo ut multa sæpe committantur facinora, quæ solo etiam nomine aliis horrorem injiciunt. Quibus accedit, quod pericula, quæ homini ab homine imminent, ægre evitari queant, quum autores facinorum maxime interdum blandiri atque impense illis favere videantur, quos in calamitatum barathrum quantocytus præcipitos cupiant. Ut tantis occurreretur malis, atque imminentes miserias eluctari posset genus nostrum, necesse erat, ut & intellectus noster clariori veritatum practicarum notitia imbueretur, voluntas rationis imperio sensim adsuferet, & denique diversæ inclinationes atque propensiones tam emendantur, quam ad certum dirigerentur finem. Quamobrem Societates tempestive constituerunt mortales, bonorum contra maleferiatos præsidia nec non tranquillitatis & commoditatis promovendæ adminicula, si modo actiones sociatorum, quantumvis diversæ, ad certum collinearent scopum. Eum in finem Deus, quæ summa ejus est bonitas,

Legem

Legem Naturalem cordibus nostris alte indidit, cuius præcepta de agendis fugiendisque si sedate, uti par esset, ruminari ac sequi vellent mortales, a felicitatis tramite non admodum declinarent. Quod præviā ejusmodi curam a nobis desideret Summus rerum Monarcha, vel inde patet, quod cum actionibus bonis præmia (a), cum malis autem poenias (b) conjunxerit. Enimvero licet firmissimum repagulum ferocitati hominum naturali ita fuerit obiectum, docet tamen experientia, quod multi perficietæ adeo sint frontis, ut pietatem negligere & Theocratiā contemnere non dubitant. Cum enim promeritas poenias statim post perpetratum facinus non sentiant Legum Naturalium transgressores, sed ipsæ lento plerumque pede insequantur, immo virtutibus devoti multis premantur calamitatibus, cum contra mali omnium rerum successu & copia gaudent

A 2

deant

(a) Scilicet qui virtuti jugiter studet, erectum servat animum ac vegetum corpus, inter adversitatum procellas alma conscientiæ tranquillitate gaudet, in secundis se moderate gerit; immo nullius fere rei defectum experitur, cui propria est verae virtutis possessio.

(b) Quamobrem CICERO de homine quodam perditō: *Ulciscuntur, inquit, cum mores sūti, nec non MARCUS ANTONINUS Libr. IX. §. 4. Οὐ ἀδικῶν ἐμυτῶν κακοῖ, κακὸν ἐμυτῶν ποιῶν, id est; Qui injuste agit, sibi nocet, dum malum se facit.*

deant (*c*); pœnas Divinas in dubium sæpe vocant maleferiati, præsertim dum robusto adhuc sunt corpore atque infracto animo; nec impetum aliis insultandi & nocendi sisterent, nisi in prava ruituris nova objicerentur repagula. Per hæc intelligimus Leges Civiles; quæ partim explicando Leges Naturales, easibus specialioribus easdem applicando, nec non egregia instituta promovendo, partim legum violatoribus præsentissimas atque facinorum magnitudini proportionatas pœnas irrogando, ferocitatis cristas deprimunt, hominesque valide in officio continent (*d*). Ex quibus summa legum civilium necessitas & utilitas elucefecit, quæ certe tanta est, ut sine his nulla diu consistere queat civitas (*e*). Quam necessitatem ut non scirent modo, sed re quoque ipsa sentirent veteres Persæ, legibus illorum sanctum

(*c*) LUCANUS igitur Pharsal. Libr. III. v. 448, 449.
Servat multos fortuna nocentes,
Et tantum miseris irasceri Namina possunt.

(*d*) Quare in Praefat. ad Leg. He sing. Med Lag stall man land buggia, forthensfull wore ej Lag a lande, tha gate ångin boods frit, id est: Legibus constituenda est civitas; si enim nulka Leges essent, alter alterum devoraret.

(*e*) Hinc CICERO in libr. de Legibus: *Hoc vinculum hujus dignitatis, qua fruimur in republica, hoc fundamentum libertatis, hic fons aequitatis, mens & animus & consilium & sententia civitatis posita est in legibus.* Ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine lege suis partibus, ut nervis ac sanguine & membris sit non potest.

tum deprehendimus, ut post obitum Regis unusquisque civium suo arbitratu per aliquot vivere posset dies: quibus vero tot immania patrata fuerunt scelera, ut nefasti merito illi dies sint habiti (*f*), omnesque exlex hoc vitæ genus vehementer execrarentur.

§. II.

Quod communi dici solet proverbio: *Difficilia, quæ pulchra;* id satis experiuntur, quotquot utiles condere leges nituntur. Cum enim Legislatoris proprium sit, diversas civium propensiones partim emendare, partim ad felicitatis publicæ helicen apta dirigere ratione, atque ita justum ordinem vel novarum legum sanctione in civitatem introducere, vel jam introductum veterum legum sive abrogatione sive authentica interpretatione promovere, facile patet, Legislatorem animam quasi totius civitatis esse, qui in felicem hujus motum ope legum influit, adeoque ob eximiam virtutum tam intellectualium quam moralium præstantiam, Phœnici semel tantum, si fabulis fides sit, quovis sæculo nascenti, haud dissimilem (*a*). Quocirca cum Religio

A 3

(*f*) Vid. G. STARCKH *Dijert, de Anomia Persarum defuncto Rege permissa.*

(*a*) Quare BALZAC dans son *Aristippe* p. m. 235. Siembables Aides sont de rares Présens du Ciel - - - L'homme dont le Monde a besoin n'est pas quelquefois encore né.

legio sit verum & præcipuum felicitatis nostræ palladium, ipsam sibi familiarem reddet Legislator, ut augustis ejus præceptis, quoties necessitas postulaverit, leges suas attemperare & submittere queat. Dici enim non potest, quantam animos mortalium movendi vim habeant leges, quando non Magistratui solum aut Principi, sed supremo simul rerum omnium Moderatori obsequium præstare nobis videmur. Tum quoque ad unguem intelliget officia, quæ DEO, nobis metiis & aliis præstare debemus hominibus, saltem ea, quæ Lex Naturalis nobis injungit. Sed hie vastus sese offert campus, quem ingredi quidem omnes debent, emetiri autem pauci possunt. Præterea notitiam animorum civium sibi comparabit Legislator, quæ necessaria adeo est & utilis, ut instar centri motus in corpore politico haberi queat; sinuosas vero ingenii humani plicas explicare, plus quam Herculeum est opus. Variant enim plerumque ingenia non tantum pro diversitate situs locorum (*b*), sed etiam pro temporum institutorumque varietate. Quamobrem parum omnino proficiet Legislator, qui fluxæ imaginationi aut suis opinionibus indulgens, *leges*

(*b*) Scilicet testatur BARCLAJUS *in libro*, qui inscribitur *Icon animorum Cap. 2: Eſſe cuilibet regioni proprium ſpiritu*m, qui animos in certa ſtudia moresque quodammodo adigat. Quam opinionem multis eisdemque acutis valde rationibus haud ita pridem probavit MONTESQUIEU *in Libr. l'Esprit des Loix Tom. II. p. m. 65, 15 seq.*

leges conderet, vel etiam a moribus & affectibus
 populorum unius civitatis ad similes alterius præ-
 propere argumentaretur. Deinde sedulo inquirat
 in differentiam, quæ est inter vitia moralia & il-
 la, quæ ex constitutione civitatis fluunt, diversis-
 que horum malorum caussis diversa adhibeat reme-
 dia; quorum certe non ultimum est, juxta tritam
 Medicorum regulam: *Contraria contrariis pellere.*
 Eum in finem sibi probe perspecta habebit singula
 instituta, quibus tanquam totidem cardinibus civi-
 tas sua nitatur, nec unquam committet, ut repu-
 gnantia quædam sive vera sive apparens in legi-
 bus occurrat, qua cives ad earum cavillationem &
 hinc ad peccandum sollicitarentur. Cordatus quo-
 que Legislator apprime scrutatur aliarum, præcipue
 autem vicinarum, gentium instituta, earumque mo-
 res & inclinationes, ut perspiciat, quid his adden-
 dum aut demendum sit, quo leges civitati suæ u-
 tiles evadant. Enimvero cum his omnibus perve-
 stigandis propria unius hominis experientia non suf-
 ficiat, Historica diligenter pervolvet monumenta,
 quæ compendiaria velut via ad necessariam hanc
 cognitionem ipsum deducent. Horum enim ope dum
 præsentia cum præteritis apte connectit, oculi ejus
 ita quasi armantur, ut peplum, quo futuri tem-
 poris facies velatur, penetrare & secum constitue-
 re queat, cum quid sit agendum, tum qua ratione
 ad optatum & intentum finem optime pervenire
 queat (c).

§. III.

(c) Quocirca BASILIUS, Imperator Græcorum, Princi-

§. III.

Tanta cognitionis atque experientiae supellec*ti*li, quantam modo vidimus, instructus futurus Legislator, id solummodo est consecutus, ut præclaris institutis patriæ suæ commoda promovere queat. Supereft adhuc, ut peritiam multo studio acquisitam ad civilem usum transferat, civesque dicto & legibus audientes reddat, unde patet, quod ab ipso requiratur, ut virtutibus & honesto incoctum peccatum gerat. Probe autem animadvertis, quod leges civibus præscribens, libertati ipsorum velut jugum quoddam imponat; ideoque ne illud grave nimis conquerantur, in se ipso experimentata legum primum facit, exploraturus an humeris suis sarcina hæc apte sedeat, antequam civibus eandem commendet. Postquam vero lex lata fuit, ipsam exacte servare non dubitat (*a*). In confessio enim est, quod leges faci-

pi LEONI Historiam valde commendavit: dicens: ισοριας ἔχεται μη κατόκει, εν αὐταις γαρ εὐηστες ακόπως, ἀπεξ ἑτεροι σύνησαν εγκόπως, hoc est: per historias ire ne recusa, ibi enim reperies sine labore, quod alii cum labore collegerunt, vid. Cap. exhortator. ad LEONEM Filium.

(*a*) Non ærea igitur tantum, sed aurea omnino colunna digna sunt verba PLATONIS, Libr. IV. de Legibus, quibus negavit, multo labore opus esse principi, si civitatis sua mores immutare velit, ipso primus viam, qua terenda est ceteris, ingrediatur oportet, omniaque in se ipso primum representet, ut quid agendum sit, præscribat civibus.

facilius nunquam eludantur, quam ubi illarum observantiam fortissimæ quidem svadeant rationes, gravissima autem dissuadeant exempla (b). Imprimis vero Legislatorem deceat, intensissimo in Patriam ferri amore, qui facit, ut nihil prætermittat, quo florem civitatis augeat, utque teri & consumi non detrectet, modo aliis eximie prosit. Non vana quærit, non opum acervos sectatur, nec alta honorum fastigia sibi vel suis direcete aut indirecete parat, sed oculos in salutem publicam ita intentos habet, ut præstigiæ illæ eum non adficiant. Quid? Quod nec objectis quantumvis impedimentis, nec imminentibus forte periculis a justo proposito se dimoveri patiatur, quin potius ex his maximum quandoque fructum opportune elicere sciatur. Tanta denique est modestia, ut si ingratam experiretur Patriam, & ostracismi rigorem sentiret, a patriæ tam suæ amore se divelli non sinat, sed inter adversitatum moles animum blanda hac pascit cogitatione: *Quod Regium sit bene facere & male audiare* (c).

§. IV.

Primum quasi mobile in fano corpore Politico hactenus consideravimus, superest adhuc, ut dispi-

B

cia-

(b) Hinc PLINIUS in Panegyr. Cap. XLV. *Melius homines docentur exemplis, que imprimis hoc in se boni habent, quod approbant, que precipiunt fieri posse.*

(c) Βασιλεὺς πράττειν μὲν ἔν, κακῶς δὲ ἀκόσειν, ANTISTHEN.

ciamus, quibus velut nervis hoc ipsum & contineatur & moveatur, vel, ut simpliciter dicamus, inquirendum nunc est in naturam legum civilium. In hac vero explicanda tanto breviores erimus, quanto majorem operam eidem enucleandæ præstantissimi impenderint Philosophi. In Legibus igitur condendis 1:o & ante omnia curandum, ut *Jus* & *sæ* sint; dum enim suum cuique tribuitur, singulis que adeo pari tranquillitate sub Themidis ægide muneri suo vacare possunt, tolluntur quilibet rixarum somites & concordia inter singulos ordines admodum promovetur. 2:o *Æquitatis* præceptis erunt convenientes; nisi enim juri naturæ & gentium fuerint consentaneæ, specie juris latam solummodo injuriæ januam patefaciunt. 3:o *Ad presentem civitatis statum probe accommodatae*; sicut enim medicina importune sumta plus nocet, quam prodest; ita ex institutis ad genium populi & regionis non attemperatis nascentur vitia status, quæ ubi in turbines se vertunt, quod facile fieri potest, totam tempublicam brevi tempore convellunt. 4:o *Ad salutem civitatis erunt directæ*; hæc enim est illa Pharos, ad quam singula collineare debent instituta. Leges enim civium incolumitatis causa feruntur, non vero cives propter leges facti sunt (a). 5:o *Breves quoque erunt Leges*, ut in animos civium facile descendant, & tamen tenaciter hæreant. Hinc SE-NECA: *Legem brevem esse oportet, quo facilius ab imperi-*

(a) Vid. BOXHORNII *Institut. Polit.* Libr. I. Cap. IX.

*peritis teneatur. Velut emissâ Divinitus vox sit; jubeat,
non disputet (b).* Sedulo tamen erit cavendum, ne
nimia brevitas obscuritatem quandam pariat; cum
in legibus maxime requiratur, ut 6:0 *Perspicua* sint,
adeo ut quisque absque longa & molesta meditatio-
ne statim animadvertis, quid faciendum sit, quid-
ve omittendum. 7:0 Sobrie denique monent non-
nulli, leges paucas esse debere, ne legibus fundata
civitas, legibus evertatur (c). Quo magis enim le-
gum numerus increscit, eo facilius almæ Justitiæ
inducuntur officiæ, & æquisissimæ caussæ spissis in-
volvuntur tenebris. Unde porro fit, ut simplicio-
res vel sibi desint vel in leges præter spem & op-
tionem saepè peccent; astutiores autem in vasto
hocce turbido dextre piscentur, atque ad conten-
tiones, tanquam ad certam & proficuam Alchy-
miam, configuant. Quare cum Rex Galliæ, CARO-
LUS VII, leges multiplicare aggredieretur, hem, di-
xit: *præsto sunt lites & aureorum cumuli.* Hinc teste
BODINO (d), quia Gallia ceteras regiones legum mul-
titudine superat, etiam totam Europam litium abundan-
tia superare solet: nam ex novarum legum non tan-
tum verbis, sed & dispunctiunculis novas exstruunt
controversias illi, qui ut SENECA loquitur, argu-
tas tractant ineptias aut syllabas aucupantur (e). Sin-
gulis

(b) Vid. Epist. Ejus XCIV.

(c) Confr. PLINII Panegyr. Cap. XXXIV.

(d) Vid. Libr. VI. de Republica Cap. VI.

(e) Vid. Libr. VI. De Beneficiis Cap. V.

gulis autem casibus singulas leges ponere, id vero
est hydræ Lernææ capita resecare.

§. V.

Quamvis autem Legislatorem sibi bene cupe-re sciant cives, nec non leges ab ipso latas optimas esse intelligent, tanta tamen est ingenii huma-ni levitas, ut his ipsis ægre admodum morem ge-rant. Tantum enim abest, ut, quod interdictum est, malum aut dishonestum singuli jūdicent, ut potius magnifici quid sibi invideri pro eo, quo tur-gent, contradicendi & omnia novandi pruritu val-de opinentur. Quocirca in mortales quadrat, quod olim cecinit Poëta:

Nitimus in vetitum, semper cupimusque negata (a).
Cumque adeo Legislatori non fatis sit, si civibus suis promulgissem quandam felicitatis porrigat, sed propriam hanc & continuam ipsis, ingratiis sāpe, procurare debeat, omnes ingenii nervos in id in-tendet, ut leges latæ sedulo observentur (b). Me-lius enim est, nullas condere leges, quam semel conditarum observantiam negligere; siquidem inva-lido ejusmodi imperio palam tantum faciamus, qui-bus

(a) Vid. OVIDII *Amor.*, Libr. III, Eleg. IV. v. 17.

(b) Eleganter igitur Svethiæ Rex BIRGERUS in pro-legom. ad *Leges. Upl.* Tha stande lande wäll, tha Laghum sys-ghis, id est: *Tunc florat civitas, quando leges observantur.*

bus vitiis simus impares. Sed heic Rhodus est, in qua optimi quivis se exerceant, ut instituta illorum contra subdola pravorum molimina maneant sarta te&taque. Magna enim licet sit mortalium pervicacia, tanta tamen eadem non est, ut legibus civilibus aduersa fronte resistere audeant; per cuniculos vero easdem oppugnant, &, quas tollere nequeunt, eas dextre eludere nituntur. Imitantur igitur Artifices quosdam, qui venena ita parare dicuntur, ut nec odore nec sapore discerni queant, sed quæ tamen exitiosos admodum effectus sensim producunt. Eadem enim ratione improbi Protei jam hoc jam alio rursus modo legum rigorem eludere satagunt, atque specie vel obsequii vel innoxii propositi Legislatori saepe fucum faciunt. Haec tenus lynceum desideravimus Legislatorem, quem tamen in aliis cæcum esse decet, adeo ut instar THEMIDIS, oculis revinctis, nec munerum aut dignitatum, nec amicitiae aut odii rationem, præcipue in pœnis statuendis habeat. Etenim si gladius justitiae vel hebes vel non satis acutus sit, vel ex una parte acutus, ex altera autem obtusus fuerit, adeo ut unum lœdat, alterum vero in pari casu impunitum dimittat, pauperem fecet, divitem vero ac potentem incolumem servet, leges ludificantur omnino & contemnuntur. Ruminentur itaque Legum custodes cordata verba vecordis ceteroquin Angliæ Regis JACOBI I, qui COOKIUM in caussa quadam judicem constitutum, officii sui ita graviter admonuit: *Que la malediction de Dieu tombe sur Vous & sur les Vos*

tres, si Vous épargnés les coupables, & sur moi-même & sur ma posterité, si je pardonne à aucun (c).

§. VI.

Postulat instituti nostri ratio, ut ad tenorem eorum, quæ in medium nunc allata fuerunt, veterum Legislatorum merita expendamus. Ecce autem obstrepunt recentiores quidam Politici, quibus ut antiqua pleraque sordent, ita se rem suam optimè egisse censem, quoties famam tantorum Heroum modo aperte modo oblique labefactare possint. Quamobrem ignorantiae interdum, interdum vero ferocitatis atque crudelitatis eos insimulant, & vitia illorum mordaci adeo stylo depingunt, quasi gravi illorum disciplina pectora etiamnum exulcerata gererent. Sed bona verba quæsumus; pro se ipsis verba faciant veteres Legislatores, ne indicata cadant caussa, Accedamus igitur ad tumbas eorum, & ad tenuem facem, quam antiqua nobis præferunt documenta, examinemus cum vitam tum etiam res gestas illorum; memores tamen, quod hic non Dii, sed homines quiescant (a). Ipsi igitur leges

(c) Vid. L'*Histoire d'Angleterre par M^r RAPIN THOYRAS Tom. VII. p. m. 99.*

(a) Bene omnino, ut solet Illust^r. MONTESQUIEU libr. cit. Tom. III. p. m. 290. Lex Loix rencontrent toujours les passions & les préjugés du Legislateur. Quelquefois elles passent au travers, & s'y teignent; quelquefois elles y restent, & s'y incorporent.

ges ferendo alios emendaturi, a seipsis initium sumserunt, atque sedulo elaborarunt, ut tam cognitio ne rerum scitu necessiarum, quantum obscura illa permiserunt tempora, eminerent, quam virtutibus præ ceteris elucerent. Sic MOSES, qui inter Legislatores sive antiquitatem sive *etiam* prudentiam spectemus, locum sibi facile *primum* vindicat, omni disciplina Ægyptiorum, qui vero tunc temporis omnium populorum doctissimi habebantur, fuit institutus (*b*). Idem quoque præ ceteris hominibus mansuetus fuit atque virtutibus conspicuus (*c*); quamobrem omnem navavit operam, ut justitia inter Israélitas recte administraretur (*d*). Immo reliqui *etiam* Legislatores, quibus vero tanta, quam tam expertus fuerat MOSES, proficiendi facilitas non contigerat, propter peritiam tamen & ingens de Patria sua bene merendi studium valde laudantur. Scilicet ille ipse Athenienium Princeps DRACO, qui male a plerisque audit, multum tamen celebratur propter sapientiam & probitatem (*e*), in cuius rigi-

(*b*) ACTOR. VII: 22.

(*c*) NUMER. XII: 3.

(*d*) EXOD. XVIII: 13 & seq.

(*e*) Athènes apprit enfin que la véritable liberté consiste à dépendre de la justice & de la raison. Cet heureux assujettissement ne pouvoit s'établir que par un Legislateur. Elle choisit DRACON, personnage à une sagesse & à une probité renommées. Voy. L' Histoire Ancienne par M^{me} ROLLIN Tom. II, p. m. 591.

rigida nimis censura, qua luculenter nonnunquam ostendit, summum jus summam fieri injuriam (*f*), improbamus pervicaciam, laudamus propositum. Turbatas Atheniensium res feliciter restituit SO-
LON vir notæ prudentiæ & probatæ integritatis (*g*), qui optimas introduxit leges, atque ut eadem jugiter observarentur effecit, justitiam ac vim apte conjungendo. Quis porro ignorat, quod gravissimus Lacedæmoniorum Legislator LYCURGUS, ne latum quidem unguem ab æquitatis & justitiæ trahite se dimoveri passus fuerit, aut quod in criminis ne quidem consentire voluerit, quamvis eorum præmium poneretur totum regnum. Eodem prorsus modo ostendere possemus, quod ceteri celebriores Legislatores legibus condendis se prius non accinxerint, quam in disciplinis præsertim praticis essent versati, atque virtutibus se commendabiles reddidissent; verum hanc disquisitionem proposita non permittit brevitas.

§. VII.

Ut veteres Legislatores tanto majorem vim & auctoritatem suis adderent legibus, ad earum tenorem

(*f*) Vid. Libr. *& locum modo citat.*

(*g*) On jette les yeux sur un des plus sages & des plus vertueux personnages de son siècle, je veux dire SOLON, à qui ses rares qualités, & particulièrement sa grande douceur avoient acquis l'affection & la vénération de toute la ville. Voy, L' Histoire Ancienne par M:r ROLLIN Tom. II. p. m. 592.

rem vitam suam componere ipsi haud dediti sunt; satis enim illis fuit persuasum, quod quæ præcipiuntur, tum demum bona atque honesta censeantur, cum qui præcepit, ipse agere talia sustinet; cui accedit, quod fieri & observari possint a piuribus, quæ sunt & observantur ab uno. Quamobrem etiam LÆVINUS consul apud LIVIUM egregie monet: *Si quid injungere inferiori velis, id prius in te ac tuos si ipse juris statuaris, facilius omnes obedientes habeas (a).* LYCURGUS igitur rigidissimam disciplinam Lacedæmoniis injungens, sic se semper gessit, ut adfatum ostenderet, se non magis solerter fuisse in eadem instituenda, quam exactum in illa observanda. Quocirca in laudibus ejus merito ponit JUSTINUS, *quod nihil lege ulla in alios sanxerit, cuius non ipse primus in se documenta daret (b).* Quid? Quod pertinax adeo veterum in hoc negotio fuerit gravitas, ut si quando leges latae imprudenter transgredierentur, in se ipsos sine ulla hæsitatione, nec prolixis civium precibus nec sanctis eorum promissionibus moti, exemplum statuerint. Hujus argumentum admiratione prorsus dignum nobis præbet CHARONDAS, Catanensem Legislator, qui quum lege cavisset, ne quis in concionem armatus procederet, ipsem forte rure adveniens, coortam inter cives seditionem sublaturus, imprudens, ut gladio accinctus erat, ad forum fe-

C

stina.

(a) Confr. *Histor. Libr. XXVI. Cap. XXXVI*, p. m. 569.(b) Vid. *Libr. III. Cap. II. §. 8.*

stinabat. Qua de re admonitus, ne legis suæ ipse transgressor audiret, stricto en'e se mox confudit (*c*). Hujus quoque austeritatem imitatum fuisse ZALEUCUM, Locrensum Legislatorem, annales memoriae produnt. Hic enim cum statuisset, ut adultero deprehenso uterque oculus effoderetur, accidit ut filius ejus in adulterio deprehensus poenæ, a paterna lege statutæ, sese obnoxium redderet. Ille igitur, ne quod semel legibus sanctum erat, irritum fieret, pro altero filii oculo sibi alterum erui jussit (*d*). Atque ita debitum supplicii modum legi redditum, æquitatis admirabili temperamento se inter misericordem patrem & justum Legislatorem partitus, quemadmodum de hac re loquitur VALERIUS MAXIMUS (*e*). Novimus equidem, quod multi, præsertim illi, qui Legislatorem legibus civilibus, si fundamentales modo excipiamus, solutum esse volunt, cruentam hanc veterum morositatem ægre sint laturi, & sane speciosis satis coloribus isthæc incrustari nequit. Exhorrescimus quoque eorum saevitiam; admiramur vero summum justitiae studium, cui se totos devovere non dubitarunt.

§. VIII.

(*c*) Vid. DIOD. SICUL. *Biblioth. Libr. XII. C. IX.* & seq. & U. J. TERSERI *Dissert. in Leges CHARONDÆ.*

(*d*) Confr. ÆLIANI *Var. Histor. Libr. XIII. Cap. XXIV.*

(*e*) Vid. *Libr. VI. Cap. V.*

§. VIII.

Quamvis veteres Legislatores creperam solummodo disciplinarum lucem intuerentur, facile tamen animadverterunt, quod sine religionis cultura optimæ quævis leges non diu observarentur; qua vero dum civium animi sunt imbuti, in præclaris actionibus & virtute exercenda magnum inveniunt oblectamentum (*a*). Possunt quidem homines metu pœnarum civilium aliquamdiu in officio contineri, sed cum metus sit fallax diuturnitatis custos, quotiescumque spes impune mala patrandi adfuisse rit, improbi laxatis velut habenis, quo perversa eos rapit voluptas, præcipites ruunt. Ut horum impetum & ferociam comprimerent, optimi Principes & præstantissimi Legislatores circa ipsa imperii auspicia Diis suis templa constituenda curarunt, atque pietati cives tempestive adseverecerunt; probe gnari, quam facile sit illos regere, qui verecundiaæ limites transilire dubitant (*b*). Quocirca nec a dignitate sua alienum putarunt plerique antiquissimorum Legislatorum, Regis & Sacerdotis simul munere fun-

(*a*) Egregie proinde ratiocinatur CYRUS ille XENOPHONTIUS: *Si omnes familiares (cives) Dei metuentes essent, minus eos aut inter se aliquid illicitum patraturos, aut in ipsum.*

(*b*) Quamobrem egregie canit Poëta:

*Proque metu populum, sine vi, pudor ipse regebat,
Nullus erat justis reddere jura labor.*

gi; quod quidem institutum non solum in populo Israëlitico, sed inter alias etiam gentes olim viguisse, adfatum estisstat (*c*). Atque hoc modo ingenitem sui & operum suorum venerationem civibus injecerunt, quam ut promoverent, Legum observantiam cum Religionis præceptis arctiori quodam vinculo conjungere sunt annisi. Scilicet cum longa, ut videtur, traditione acceperant, quod MOSES ab ipso DEO eximias obtinuisset leges, quas Israëlitis dictavit, & quarum auctoritatem Divinam luctucentissimis confirmaverat miraculis; magnum hunc Legislatorem perversa quidem ratione, sed non infelici omnes successu sunt æmulati, iterum iterumque jactitantes, quod Diis adeo essent dilecti, ut in consilium eorum sæpiissime adhiberentur, nec ipsi excogitarent, sed propitiis Numinibus deberent leges, quas civibus ferrent. Quis quæso ignorat, famam olim per totam increbuuisse Græciam, quod LYCURGUS Pythiæ Delphicæ responso salutatus fuerit: *Amicus Deorum, & Deus potius, quam homo* (*d*). Postquam autem ita Divinam plane inter suos obtinuisset auctoritatem, in ista illos confirmavit opinione, dictando, ipsum Apollinem sibi suggerere omnia, quæ civibus proponeret, instituta (*e*); quæ quantumvis rigida, per plura tamen sæcu-

(*c*) Hinc VIRGILIUS ÆNEID, Libr. III. 80:

Rex Anius, Rex idem hominum, Phæbique Sacerdos.

(*d*) Vid. PLUTARCH. in vita Lycurgi p. m. 42.

(*e*) *Auctorem Legum Apollinem Delphicum fingit,* &c.

sæcula observarunt Spartani, & toto illo tempore principem facile locum inter Græciæ populos obtinuerunt. Nec a veritate abhorret, quod MINOIS, Cretensium Legislatoris, cuius instituta maximi fecit, & pleraque in suam introduxit civitatem, exemplo proxime incitatus, religionem cum Politica conjunxerit. Horum vestigia deinceps quoque secutus est NUMA POMPILIUS, qui rempublicam Romanam, jugi armorum cultu asperrimam & legum impatientissimam mitigaturus, callide divul-
gavit, se cum Nympha quadam, EGERIA dicta, frequentem habere societatem, hujusque benevolentiæ acceptas referre leges, quas civibus suis præscriberet (*f*). Similiter ZAMOLXIS, insignis ille Gothorum Legislator, domicilium quoddam sub terra sibi clanculum extruxit, in quo per tres annos delituit, quarto autem suis, qui ipsum ut mortuum admodum desideraverant, præter spem & opinionem redditus, illis persuasit, quod VESTA illi tradidisset leges, quas eis nunc promulgaret (*g*). Non certe probamus, quod veteres Legislatores Religionem formæ tantum regiminis attemperaverint, nedum, quod præstigiis atque piis fraudibus popu-

*ut consuēcendi tedium metus religionis vincat, JUSTIN. Libr.
III. Cap. IV. §. 10.*

(*f*) Vid. LIVII Histor. Libr. I. Cap. XIX. p. m. 42.

(*g*) Confr. HESYCHII Lexicon p. 409, citat. a Clar.
LUNDIO in Zamolxi, Cap. IV. §. 3.

lum in officio continuerint; probe gnari, quod in specie fiduciae simulationis sicut reliquæ virtutes, ita pie-tas inesse non posse (*b*); firmiter tamen tenemus, quod sibi desint Legislatores, nisi religionem, firmissimum virtutum contra ingravescientia vitia pro-pugnaculum, sollicite tueantur.

§. IX.

Licet concedendum omnino sit, veteres Le-gislatores nonnunquam fuisse hallucinatos, attamen vel ideo laudari merentur, quod leges atque insti-tuta sua cum moribus, quos illi cognoverant optimos, apte conjunxerint. Etenim

*Quid Leges sine moribus
Vane proficiunt (*a*)?*

Virtutis autem sensu imbuti cives sponte sua quod æquum est & justum faciunt (*b*). Cum igitur i-plis esset persuasum, quod a teneris adsuescere mol-tum sit, singulos liberos probe educandos curarunt, atque jugi animadversione tantum effecerunt, ut obser-

(*b*) Vid. CICERONIS *Libr. I. de Natur. Deor.* n. 2.

(*a*) Vid. HORATII *Od. XXIV. v. 35.* Quare etiam Ma-jores nostri agnoverant, quod Legis sit: Ut rätta frankra manna fidhi och med jámnad aflaggia manna misjámi, vid. *Prefat. ad Leg. Upland.*

(*b*) In Germaniæ igitur incolis laudat TACITUS: Plus apud eos valuisse bonos mores, quam alibi bonas leges. Vid. *German. Cap. XIX.*

observantiam legum, quantumvis gravium, mini-
me gravem duxerint cives: atque hac potissimum
ratione perpetuam legibus suis auctoritatem addi-
dit LYCURGUS (*c*). Præterea omnem navarunt
operam, ne leges ab ipsis latæ quidquam contine-
rent, quod genio populi, quem tam ex aliis mo-
mentis, quam ex cœli solique indole æstimabant,
foret contrarium. Quocirca quum SOLON post
constitutam ab ipso rempublicam Atheniensem a
quodam quereretur, *utrum leges suas optimas esse*
cenferet? Profecto, inquit, *Athenienses meliores ferre*
non possunt (*d*). Immo Zelus veterum Legislatorum
eo usque valuit, ut non tantum officia, quæ
hodie nuncupantur perfecta, a suis exigent, ve-
rum pœnarum rigorem ne illi quidem subterfuge-
rent, qui imperfecto jure debita temere neglige-
rent. Quare cum nihil contra instituta, immo ne
quidem contra dictamina rationis aliquantum ex-
cul-

(c) Graphice hoc ipsum ex PLUTARCHO exponit ROLLIN dans son traité des études Tom. IV. p. m. 201. Ce sage Législateur, dit-il, ne jugea pas à propos de couper ses Loix par écrit, persuadé que ce qu'il y a de plus fort & de plus efficace pour rendre les villes heureuses & les peuples vertueux, c'est ce qui est empreint dans les Mœurs des Citoyens, & ce que la pratique & l'habitude leur ont rendu comme familier & naturel. - - - Cette éducation devient la règle des jeunes gens & leur tient lieu de Législateur.

(d) Vid. PLUTARCH, in vita Solonis p. m. 86.

cultæ committere vel posse vel auderent; factum est, ut leges eorum non facile eluderentur, sed longo satis tempore exacte observarentur (e). Quum enim & benefactoribus gratum animum & Senioribus reverentiam præstare tenerentur; hinc quot beneficia, tot experiebantur obligationis stimulos, & quot Senes, tot habuerunt morum censores; qua quidem ratione petulantiae cristas deponere atque legibus sensim adfueri omnes didicerunt,

§. X.

Insuper veteres Legislatores omnia impedimenta, quæ legum suarum observantiæ officere præviderunt, solerter removerunt, & singulas rimas, ut ita dicam, quibus occultari nequitia posset, valide obturarunt. Enimvero non eodem omnes modo ad hunc scopum contenderunt. Alii enim secum perpendentes, quod sicut aquæ diu stagnantes facile putreficiunt & noxias eructant exhalationes, ita quoque homines, dum nihil agunt, male age-re sensim discant, prudenter statuerunt, ignaviae pulvinar esse excutiendum, atque inutilia terræ pondera in natali solo non esse toleranda. Sic a-

pud

(e) De Ægyptiis igitur egregie, ut solet differit ROLIN: L'exactitude qu'on y avoit à garder les petits choses, maintenoit les grandes. Aussi n'y eut-il jamais de peuple, qui ait conservé plus long temps ses usages & ses loix, Voy. L'Histoire Ancienne Tom, 1, p, m. 54.

pud veteres Ægyptios legibus sancitum fuisse deprehendimus, ut quisque Magistratui significaret, qua ratione se suosque sustentaret; qui vero, si fidem fecellisset, capit is poena multabatur (*a*). Præterea cum nihil fere sit, quod tumidos adeo reddat hominum animos, quam luxus, cuius venenum ubi per vitalia civium descendit, leges quasvis ingeniose eludere nituntur (*b*); quamobrem etiam nitidum hunc opulentiae pullum, plerique veterum Legislatorum exterminarunt, & contra ea frugalitatem, illam bonorum morum Magistram, sollicite promoverunt (*c*). His præcipue a nobis memorandus est LYCURGUS, qui civibus suis non solum luxu interdixit, verum etiam ne in rem publicam aliquando irrepereret, omnes nervos, quibus contineri &

D

con-

(*a*) Vid. *l' Histoire Ancienne par M:r ROLLIN Tom.*
1. p. m. 56.

(*b*) Mala ex luxu propullulantia graviter exponit SALLUSTIUS in *Bello Catilin.* p. m. 16, 17. Postquam, inquit, divitiae honori esse cœpere, & eas gloria, imperium, potentia sequuntur, habescere virtus, paupertas probro haberi, innocentia pro malevolentia duci cœpit. Igitur ex divitiis juventutem luxuria atque avaritia cum superbia invasere; Rapere, consumere, sua parvi pendere, aliena cœpere, pudorem, amicitiam, pudicitiam, Divina & humana promiscua, nibil penſi neque moderari habere &c.

(*c*) Huc quodammodo spectant, que in *Konunga-Sty.* tilse 4 Bok. 3 Sl. legimus: God lag ſtal wara råtvis, tarfsligh och mögelijk, id eft: *Bona lex erit justa, ad frugalitatem ducens & possibitis.*

consistere solet, fortiter incidit, partim Phiditia seu convivia publica, qualia apud Cretenses antea in usu fuerant, certe minime sumtuosa, instituendo, partim etiam, rejectis aureis & argenteis nummis, ferream introducendo monetam, quæ cum ex una civitate in aliam ægerrime transferretur, immo propter magnitudinem & exiguum pretium difficulter servari posset, factum est, ut commercia, velut longa tabe confecta, omnino corruerent. Austeritatem ingenii LYCURGI quin hæc sapient instituta, nemo dubitat; cuius licet cauſam agere nolimus, paucis tamen monemus, quod gravissimum sit negotium, leges sumtuarias ita ferre, ut integræ diu maneant. Si enim luxus omnino damnetur, ad squalorem, antra & glandes redeundum est mortalibus, & Legislator proinde rigidus nimis atque inhumanus censemitur: fin vero illum certis conditionibus adstrictum admittat, satis superque experietur, quod vitia quævis per concessas immunitates, tanquam per pseudothyrum, in civitatem catervatim irruant. Denique cum nimia civium inæqualitas ad infringendam legum observantiam, nisi imperium fuerit Monarchicum, haud parum conferat, potentioribus sibi facile persuadentibus, leges non tam sui quam inferiorum civium cauſa latae esse (*d*); quamobrem ne legum auctoritas sic evilesceret, veteres Legislatores consultum duxerunt,

(d) Scilicet in communi vita non raro valet proverbium: *Corvi iuscini bonoratores.*

gunt, calculum cum imperio ponere, atque aequales uteunque possessiones singulis incolis distribuere. Novimus equidem multa de moralitate horum institutorum in utramque partem esse disputata, nec nostrum jam est, tantas componere lites; interim tamen non satis admirari possumus legem, quam, auctore & jubente DEO, Israëlitis tradidit MOSES. Scilicet notum est, quod quælibet tribus & familia suos habuerit in Palæstina agros, qui si forte per alienationem ad alios essent translati, magno tamen anno Jubilæo, dissoluta omni obligatione atque remuneratione, ad pristinos dominos aut eorum heredes revertebantur. Quum itaque vi hujus instituti nec potentiores, qui fundos suos augebant, multum lucrarentur, & tenuioris fortis homines, qui suos vendere cogeabant, parum amitterent, exigua & ea quidem temporaria tantum fuit ci-vium inæqualitas, ipsaque constitutio politica malum, quod in aliis civitatibus largam contentio-num materiam præbet, facile emendavit. Alia in-stituta hic pertinentia, quorum crebram faciunt mentionem antiqua monumenta, sicco jam præter-imus pede.

§. XI.

Quemadmodum pictores, quos ob artis peri-tiam celebravit antiquitas, tabulas a se confectas omnium oculis exponere sverunt, ut prætereun-tium de his colligere possent judicia, sedulo emen-dantes, quicquid a prudentioribus esset castigatum; ita quoque tanta fuit veterum tam Græcorum,

quam Romanorum Legislatorum modestia; ut leges quasdam raro ferrent atque promulgarent, nisi easdem accuratae aliorum censuræ prius subjecissent. Seilicet vel inde luculenter adparet, quam sumus homines, quod systemata principiis tantum Theoreticis nixa, unicum principium practicum, idemque fatis simplex & improvisum, non raro convellat; quo circa in talibus & inveniendis & rite applicandis totius ferme Politicæ cardo vertitur. De qua re quum admodum persuasi essent Græciæ Legislatores, alii eorum judicia prudentiorum de legibus ferendis expetebant, plerique ipsum consulebant populum, ut sic in legibus atque institutis observandis eo minus tergiversaretur, cum haec, ipso suffragante, lata essent. Imprimis vero illustre opinionis nostræ exemplum præbet civitas Romana. Aucta enim ejus potentia & simul, quod plerumque contingere solet, negotiorum varietate, Quirites miserant tres viros, prudentia & justitia præstantes, in Græciam, qui leges optimas conquirent. Hi ubi dominum redierunt, convenit inter Patres & plebem, ut ex Senatoribus decem viri deligerentur, qui ex patriis suis consuetudinibus & Græcorum legibus certum aliquod colligerent atque componerent juris perpetui systema. His decemviris adjuncti fuerunt tres illi ex Græcia reversi Legati, qui integrum annum condendis legibus operam dederunt. Ita vero conscriptæ leges antequam auctoritate publica munirentur, publice in certis tabulis fuerunt propositæ, & facultas data fin.

singulis civibus, tam insimis quam summis admonendi, si quid correctione dignum in illis judicarent. Tandem vero maxima auctoritate & totius civitatis consensu stabilitæ atque æneis tabulis in foro pro rostris adfixæ fuerunt (a). Isthanc quoque prudentiam nec inutilem nec summo Majestatis suæ fastigio indignam censuerunt alii Principes, quod vel exemplo Svetiæ Regis gloriosissimæ memorie CAROLI XI satis constat, qui antequam leges quasdam promulgaret, de his prius tam Regni Collegiorum, quam provinciarum Gubernatorum, qui illarum executioni sub auspiciis Regis invigilant, sententias liberas, sed firmis nixas rationibus exposceret, ex quarum tenore leges & instituta sensim perfecit. Quem quidem morem nostro ævo non abrogatum, sed aliquo saltem modo mutatum esse, Acta Publica adfatum docent. Sed hæc velut in transitu: ad veteres igitur Legislatores revertimus, qui certos constituendo Magistratus, observantiæ non solum legum, verum etiam moribus civium invigilaturos, qualis Athenis fuit Areopagus, cuius auctoritas a SOLONE egregie restituta, sed a PERICLE malo consilio imminuta erat, ut de Censoribus Romanorum nihil jam dicamus, cives quantumvis feroceſ dia fatis in officio continuerunt.

§. XII.

Supereſt adhuc, ut de indole Legum; a veteribus latarum, sententiam nostram paucis aperianus.

D 3

Sicut

(a) Vid. imprimis LIVII Histor. Libr. III. p. m. 266 & seq.

Sicut igitur nimia ciborum copia vires corporis sensim debilitantur & enervantur, quæ ex modice sumptis reparantur atque reficiuntur; ita etiam leges, quæ dum paucæ sunt, rempublicam continent, ubi in nimiam excreverint multitudinem, illam turbant ac labefactant, quemadmodum jam ante §. IV. luculenter ostendimus. Quod cum satis intelligeret cana antiquitas, paucas plerumque civibus tradidit leges, sed quæ tamen ejus fuerunt indolis, ut si easdem modo observarent populi, a vitiorum & scelerum illecebris facili arceri potuerint negotio. De LYCURGO igitur nuper audivimus, quod leges suas non scribi, sed animis civium alte imprimi voluerit; qui certe conatus frustraneus fuisse, si plurimæ in republica Spartana fuissent leges. Tales quoque in cæteris civitatibus celebrioribus obtinuisse leges, ex tabulis illis, quæ ex gravi litterarum naufragio ad nos pervenerunt, adfatum colligi potest. Verum non solum paucæ fuerunt veterum leges, sed breves etiam, paucis verbis significantes, quid faciendum quidve omittendum esset. Hinc & easdem quisque facile intelligebat, nec ulla cavillandi materia suppetebat (*a*); quare etiam obortæ controversiae facili dirimebantur negotio. Profecto in legibus, quas DEUS Optimus Maxi-

(*a*) Optime igitur MONTESQUIEU *Libr. cit. Tom. III. p. m. 283.* *Les Loix ne doivent point être subtiles, elles sont faites pour des gens de médiocre entendement; elles ne sont point un art de Logique, mais la raison simple d'un Père de famille.*

Maximus per MOSEM promulgandas curavit, quot verba tot fere instituta animadvertisimus. Quamobrem etiam CICERO fatetur (*b*), quod leges XII Tabularum essent ut *carmen necessarium*. Immo cum veteres Hyperborei ad morem aliorum populorum, leges suas trahibus incidendas curaverint, oportet sane, easdem nec multas nec prolixas fuisse (*c*). Denique quamvis nihil tam utile atque decorum sit hominibus, quam justus ordo, quem proinde & intendunt & promovent bonae leges; possunt tamen formalia in iustitia distribuenda non nunquam ita augeri, ut legum auctoritatem immittant, & earum effectum valde impediunt (*d*). Quocirca etiam veteres Legislatores, qui simplicitati admodum studebant, sine ullo adparatu atque vana ostentatione, quod fas & æquum est, administrarunt; cujus rei sexcenta adferri possent exempla, si id nunc ageremus.

§. XIII.

(*b*) Vid. *Libr. Ejusd. II. de Legibus.*

(*c*) Quamobrem Nob. DALIN in *Hist. Patr. Tom. I. Cap. VII. §. 4.* Minnes-språken och Grundmeningarna i de äldsta lagar, som sederméra blefvo inkurne i trästockar, hvaraf deras afdelningar kallas Balkar, voro korta, rena och finrika: de innehöllo den ene inbyggarens plikt emot den andra, så väl som hvad til förbindelsen börer imellan Öfverbet och undersäte.

(*d*) Abusum hunc graphice describit atque illustrat LUDOV. VIVES de *Caussis corrupt.* art. ad finem *Libr. VII.* cui adde si placet, Illust. MONTESQUIEU *Libr. & Tom. cit. p. m. 265.*

§. XIII.

Quamvis veteres Legislatores omnem, ceu modo vidimus, navaverint operam, ut bonas civibus suis ferrent leges, easdemque jugiter observandas curaverint, usque adeo, ut se Patriæ & legibus suis devovere non dubitaverint; docent tamen litterarum monumenta, quod Eruditii quidam, sicut jam ante monuimus, dicam illis scribant, atque instituta eorum atro admodum carbone notent. Huc imprimis referimus *Perillustrem Baronem BIELFELD* (*a*), qui LYCURGUM nimis & rigidum & imprudentem, SOLONEM saepe ridiculum, & DRACONIS instituta adeo absonta fuisse existimat (*b*), ut valde dubitet, an hic sui semper compos fuerit. Tandem addit: *Envain les admirateurs de l'Antiquité s'efforcent - ils de pallier l'éxtravagance de pareilles Loix, en se récriant sur la différence des moeurs anciennes & modernes. Ce subterfuge est usé. Les hommes, eu égard à l'esprit, comme au corps, ont été les mêmes dans tous les tems. S'imaginer que les Anciens valoient plus ou moins que nous, c'est croire que les Chevaux, les Animaux, les Chênes, les Arbres étoient différents alors de ce, qu'ils sont aujourd'hui. Les moeurs ont varié; mais c'est au sage Legislateur à former les moeurs par des Loix, & il est absurde d'en donner où le Bon-sens bronche à chaque instant.*

Un

(*a*) Vid. *Institutions Politiques* Tom. I. p. m. 6, 7, 8, 9.

(*b*) Quare HERODICUS olim dixit, *quod non hominis iste fuerint leges, sed Draconis; atque ex judicio DEMADIS non atrauento, sed sanguine humano scriptæ fuerunt.*

Un habile homme d'Etat peut faire régner dans la Nation, qui lui est soumise, les Vertus Civiles & Militaires, le bon ordre & la félicité, par des voies douces, naturelles & raisonnables. Factio equidem, homines sui semper similes esse; nihil tamen minus cum alia vitia nunc, alia vero olim frequentia fuerint, & leges indoli populorum sint attemperandæ, patet, quod justum judicium de antiquissimarum gentium legibus latus, harum prius mores probe considerare debeat. Docent autem annales, quod vetustissimi populi, in civitates commigrantes vitæ rationi, brutorum sorte non multum meliori, adsuetæ, feroce adeo fuerint, ut justum etiam imperium præfracte fastidiverint. Fingamus igitur, veteres Legislatores vel multas, vel certas pœnas corporales, qualibus hodie utimur, legum transgressoribus imposuisse, profecto facili adeo disciplina ad meliorem frugem ipsos non reduxissent. Nec est, quod nobis quisquam objiciat, SOLONEM tantum æquitate profecisse, quantum DRACO severitate egerat; nihil enim ille effecisset, nisi hic naturalem Atheniensium ferociam prius fregisset. Quocirca non admodum vituperandi veteres Legislatores, quod Heroica interdum adhibuerint remedia, membra infanabili vitio laborantia amputantes, ne pars sincera traheretur; quorum tamen plerique pœnas delictis esse proportionatas voluerunt. Præterea non diffitemur, quin in legibus eorum nonnulla occurrant, quæ perversa, inutilia & sæpe contradictoria videantur; quæ tamen si ex fine, propter quem hanc vel illam instituerunt civitatem, estimentur, non adeo iniquam merentur censuram. Cogitemus

enim folummodo, quod pleraque veteres respublicæ fuerint militares, & quod nec tranquillitatem conservare, nec commoda olla, ut perversa & obscura tunc erant tempora, sibi para-re sine jugi armorum usu potuerint, nec admodum mirabimur, quod constantiam & fortitudinem pluris, quam ceteras fecerint virtutes. Immo constabit, quod ipsa legum contradicatio, magnitudinem ingenii, quo pollebant hi viri, nonnunquam indicet. Hinc Illustr. MONTESQUIEU: Je pris qu'on fasse un peu d'attention à l'étendue de génie qu'il fallut à ces Legislateurs, pour voir qu'en ébauchant tous les usages reçus, en confondant toutes les vertus, ils montreroient à l'univers leur sagesse. Lycorgue, mêlant le larcin avec l'esprit de justice, le plus au cléavage avec l'extrême liberté, les sentiments les plus atroces avec la plus grande modération, donna de la stabilité à sa ville. Il sembla lui ôter toutes les ressources, les arts, le commerce, l'argent, les murailles: on y a de l'ambition, sans l'espérance d'être mieux: on y a les sentiments naturels, & on n'y est ni enfant, ni mari, ni père: la pudeur même est ôtée à la chasteté. C'est par ces chemins que Sparte est menée à la grandeur & à la gloire; mais avec une telle insensibilité de ses institutions, qu'on n'obtenoit rien contre elle en gagnant des batailles, si on ne parvenoit à lui ôter sa police (c). His tamen in medium allatis, singula veterum instituta immetritis coloribus incrustata nolumus; attamen cum pleraque iusto majora singat vetustas, forte minor eorum fuit truculentia, quam nonnulli scriptores nobis persuadere conantur. Quicquid sit, verum tamen est, quod Patriæ sui optime cupierint, probos jugiter defenderint, & in malos tantum gladium strinxerint; igitur

Invidus annulo famam qui derogat aeo (d).

(c) Vid. *L'Esprit des Loix* Tom. I. p. m. 64, 65.

(d) Vid. *LUCANI Pharsal.* Libr. IX. v. 359.